

NAISEKSI JOKA OLET

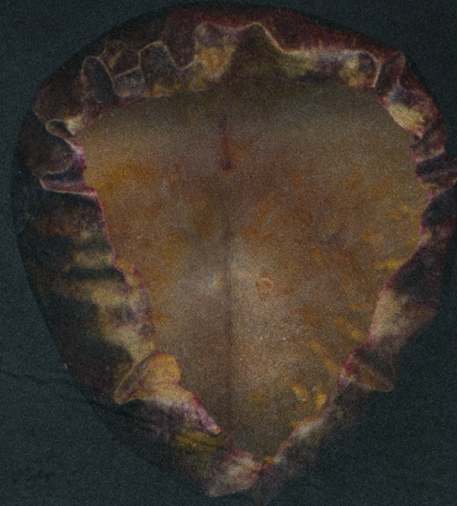
NOORA-MAIJA TOKEE

Examensarbete för medianom (YH)-examen
Utbildningsprogrammet för mediakultur
Nykarleby 2011
Handledning: Marika Holm, Emma Westerlund, Lars Rebers

© Noora-Maija Tokee

Sisällysluettelo

1. Johdanto	6
2. Kuva-analyysi	7
3. Kasvot ja katse potrettikuvassa	8
5. Lopputyöprosessi	9
4. Inspiraatio	10
6. Lähdeluettelo	24

*Minä olen astunut yli aaltojen, ohi kotien, ohi muiden maiden
Kasvoni ovat haihtuneet aikaa sitten, muuttuneet vuosi vuodelta utuisemmiksi*

Olen juureton

*Olen juurruttanut itseni paikkaan jota en tunnista
En tunnista itseäni siellä.
Jokin minussa on juuttunut talven jäähän
sinne missä on rakkaat muistot
siellä missä lapsuus on ikuista ja isoäidin pehmeä käsivarsi läsnä.
En muista miltä maisema ulkona näyttää
kuulen vain tuulenvireen, joka sekin on heikko.*

*Äitini silmät katsovat minuun
niin kuin ovat häntä katsoneet äitinsä silmät
Sukupolvien tarinat ja taas uudet tarinat.
Mykät naamataulut eivät merkitse kuvissa mitään*

Ne ovat vain hetkiä

*Sanat muuttuvat kuviksi, kuvat sanaksi
Ei ole enää eilistä, ei tätä päivää
On vain hetki
Hetki, jossa katse on kaikki mikä merkitsee.*

*Miten yhdet kasvot tarttuisivat kuvaan tästä ihmisvilinästä
Mitä yksillä kasvoilla edes olisi väliä
Olen valmis viimeiselle matkalle, joka on alkanut jo aikaa sitten.
Äitini muisti säilyttää lukemattomia asioita, jotka ympäröivät minut*

Kuin sata vuotta vanha puu, jonka ohi kävelen.

Sinun ruumiissasi on koko maailmanhistoria

ja maahan kuolema siunaa itsensä

Sinut viedään multaan kukkien alle, muiden kuolleiden kanssa

Minä päästän sinut lähtemään ja jään tänne

Sinut pestään ja puetaan juhlavaatteisiin.

Noora-Maija Tokec

JOHDANTO

“Naiseuden samaistamista luontoon ja aineen (mieli ja ruumis) maailmaan on pidetty keskeisenä osoituksena miehisestä ajattelusta. Kulttuurissamme naiseus on edustanut karkeimmillaan passiivista (toimimaton, ponneeton, välinpitämätön) lihallisuutta ja tätä jakoa on jäljitetty aina kristillisestä ajattelusta antiikin naiskäsitteisiin. Maailman hahmottamista on korostettu feminiinisillä sekä maskuliinisilla vastakkaispareilla ja naiseus on liitetty kasvi- ja eläinsielun alueelle kuuluvaksi sekä naisellinen luonto-jako on ollut kosmologista naiseuden sekä luonnon samaistamista.

Naista on mielletty niin madonnaksi, maaemoksi kuin luontoäidiksi. Nainen on kautta aikojen ollut eräs taiteen kuvatuimmista kohteista. Vaikka taiteen tarjoama naiseuden kuva on vuosikymmenten aikana vaihdellut, on nainen aina ollut taiteelle suuri inspiraation lähde.” (Rantonen, 2002, 3/97)

Päädyin tekemään aiheesta lopputyöni, koska naisen elämänsä mietitytti ja minulla oli oma kuvallinen tarve tuoda näkemykseni sekä kokemukseni kuviksi. Kaikkein etäämpänä ruumiistaan on kolmekymmentä-vuotias ihminen. Koen että tässä iässä omalla ruumiilla on merkitystä vain välineellisessä mielessä.

Mitkä symboliset elementit kuvaisivat minun näkemystäni naiseudesta suhteessa luontoon sekä naisen elämänsä kaareen? Olen pohtinut lopputyötäni vanhempien naismallien sekä feminiinisten elementtien kautta. Feminiinisiä elementtejä kuvissani ovat naiset sekä hedelmien puolikkaat, jotka miellän feminiiniseksi elementeiksi, niiden muistuttaessa naisen sukupuolielintä.

Kuvissani hedelmien puolikkaat kuitenkin symbo-

lisoivat kohtua. Olen seurannut hedelmän omaa vanhenemisprosessia sekä sen kautta pohtinut ihmisen vanhenemisessä usein tapahtuvaa mielen palaamista lapsuuteen sekä siihen mistä olemme tulleet. Ruumiinkuvan kehittyminen alkaa jo sikiöasteella, joten naisen ruumiin metamorfoosi ilman välivaiheita, oli mielestäni mielenkiintoinen variaatio. Olen halunnut yhdistää kaksi asiaa, joista toinen on silmillä havaittu ja toinen piilossa.

Mitä vanhemmaksi tulemme, sitä enemmän yleensä mietimme lapsuutta. Ihminen myös alkaa vanhetessaan pikkuhiljaa luopumaan omasta ruumiistaan. Käsittelen edellä esittelemääni johdantoa naiseuden ja naisena olemisen kautta. Tähän vaikuttaa sukupuoleni sekä suhteeni isoäitiini, jota en koskaan nähnyt, enkä täten voinut muodostaa häneen suhdetta. Tunnen itselleni vieraaksi lähtökohdaksi käsitellä aiheita, joita en kokisi itselleni merkityksellisiksi. Katsoja itse luo merkitys sisällöt kuville oman kokemuspäivänsä ohjaamana. Haluan tuoda esiin todellisuutta, jonka kanssa olen ollut päivittäin tekemisissä lopputyöni prosessoinnin kautta.

2. KUVA-ANALYYSI

Opinnäytetyöni käsittelee vanhuutta sekä naiseutta symbolisella tasolla. Keskeiset elementit kuvissani ovat feminiinisiä elementtejä, joiden kautta tutkin suhdettani vanhenemiseen sekä naiseuteen. Oman ruumiin merkityksen katoaminen vanhetessa sai minut miettimään lapsuutta, elämän alkua sekä naisen elämän kiertokulkua. Luonto toistaa samoja elementtejä, joita naisessa on. Hedelmissä toistuvat naisten sukupuolielimien kaava. Naisen kohtu on päärynän muotoinen. Luonto ikäänkuin on meissä ja me luonnossa. Naisessa toistuu luonnon metamorfoosi.

Kuvissani naiset voidaan nähdä ajan lävitse, symboliset elementit ilmaisevat naisen läpi kulkevaa aikaa; elämän kiertokulkua; alkua ja loppua. Naisten välinen sidos on kohtu. Kohtu ei kannan enää hedelmää.

Feminiinisten elementtien käyttö lopputyössäni oli minulle myös omien naiseuteen liittyvien pelkojen käsittelyä, mistä oleellisempaa lisääntyminen sekä siihen liittyvät valinnat. Musta symbolisoi kuoleman läsnäoloa mutta myös nostamista jalustalle. Mustaa vaatetta käytettiin ennen sekä hääpukuna että hautajaispukuna, myös lesket pukeutuivat mustaan. Naisten mustan vaateen intensiivisyys tuo hahmolle vallan tunnun. Olen pyrkinyt tavoittamaan välähdyksen heidän sisimmästä, moninaisuudestaan, heidän voimastaan kohdata elämä.

“Kohtua on pidetty elämän keskuksena jo vuosituhan-
sia ekr. Tällöin kohdunsuu ja vagina on kuvattu kehitys-
riitin ensimmäisenä porttina. Myös kohdun merkitystä ja
sen vaikutusta naisen sielunelämään on pohdittu vuosituhan-
siansia. Näkökulma on ollut miehen, sillä mm. Hippokrates ja Freud ovat pitäneet kohtua hysterian syynä

tai sen osatekijänä. Muinaisessa kreikassa kohtua on pidetty sairauksia aiheuttavana ja hysteerisesti käyttäytyvänä elimenä.

Historiallisesta näkökulmasta sekä naisnäkökulmasta kohdun historia on naisen ja naiseen asennoitumisen historiaa, uskomuksia ja myyttejä. Naiseuden myytit ovat siirtyneet uskonnosta toiseen siten, että myytin perusajatus on säilynyt, vain nimet ja vivahteet ovat muuttuneet. Varhaisissa uskonnoissa on palvottu suurta Jumalatarta tai Äitiä maata. Yleinen kulttikuva on ollut hedelmällinen, synnyttävä ja uutta luova sekä seksuaalinen nainen. Länsimaisessa kristillisessä kulttuurissa myytti naiseudesta on jaettu Neitsyt Mariaan, oikean, puhtaan rakkauden kohteena olevaan naiseen sekä Maria Magdalenaan, rakasteltavaan, seksuaaliseen, naiseen. Näistä ajatuksista olen saanut ideani esittää kohtu hedelmän puolikkaana. Kohdun olemassaolo merkitsee naiselle sitä, että hän on äiti tai hänellä on ainakin teoreettinen mahdollisuus tulla äidiksi. Riippumatta siitä, onko naisella lapsia tai ei, aikooko hän synnyttää tai jäädä lapsettomaksi, onko kohtu jouduttu poistamaan. Naiselle kohtu antaa uuden elämän mahdollisuuden ja ennen kaikkea sisäisen tietoisuuden siitä. Kohtu on ikään kuin naiseuden ydin.” (Alminojä 2002,6-7)

3. KASVOT JA KATSE POTRETTI KUVASSA

*”Ihminen näyttäytyy arvokkaimmillaan, kun hänestä saatava vaikutelma on ehdottoman oivalluksen vaikutelma: nimittäin kun hän tuntuu olevan sekä henkeä että määrätty yksilö samalla kertaa. Jokaisessa erityisessä ihmisessä täytyy ikään kuin häilyä hengen, joka ideaalisesti parodioi näkyvää ilmenemismuotoa. Monien ihmisten kohdalla tämä henki tuntuu pürtyvän ilmene-
mismuodon kasvoihin.” (Palin, 2007)*

Olen kokenut kasvot ja katseen tärkeiksi kuvissani, siksi olen halunnut korostaa niitä. Musta kehystää naisten kasvot. Kasvot ovat madonnamaisia ja ne kasvavat elegantisti itsensä ympärille, sisältä päin, suojaten keskiön kohtumaista tilaa. Naiskuvien tyyli on yksinkertainen ja koruton. Tietynasteinen melankolisuus, hartaus, viipyvä hiljaisuus on kuvissa esillä oleva piirre. Pidän kypsästä ihmisestä, sellaisesta joka on elänyt, sellaisesta joka tietää. Yhdessä kuvassa nainen on sulkemalla silmänsä kilpistänyt pois ulkomaailmasta, voidakseen kahta väkevämmin keskittyä sisäiseen maailmaan. Hän antaa sisäisten näkyjen täyttää mielensä mielummin kuin avaa aistinsa maailman moninaisuudelle. Hänestä tulee näkijä, jonka näyt virtaavat sisältäpäin. Hiljaisuudesta, vaitiolosta.

Jokaiseen valokuvaan sisältyy muistutus ajan kulu-
sta sekä kuvaustilanteen vuorovaikutus. Peilaan myös kohdun sekä naisen avulla metamorfoosia, muodonmuutosta kohdusta vanhuuteen. Kuvissani se toistuu ilman välivaiheita. Olen käyttänyt potrettikuvissa maalaustaiteessakin usein käytettyä optista valokehää,

jossa keskiössä ovat kasvot ja katse. Madonnamainen vaikutelma sekä aineettomuuden tavoittelu ovat olleet keskeisiä pyrkimyksiäni. Naisen sukupuolieliimiin viittaavat muodot hedelmissä korostavat naisen ruumiillisuutta. Hedelmä ilmaisee naisen luontoa, ei alistuvan herkkänä vaan vallankumouksellisen tehokkaana, itsenäisenä ja sukupuolestaan tietoisena voimana. Luonto ajattelee ihmisessä. Luonto on ihmisessä. Muotokuvat muodostavat kuvan naisesta ajattomassa, paikallisesti jäsentymättömässä tilassa, heidät on irrotettu ajallis-paikallisista sidoksistaan, heidän ollessa keskittyneenä vain omaan olemassa-
oloonsa.

Naisten rooli kuvissa on edustaa sitä mitä on jäänyt jäljelle elämästä; kasvot, katse. Naisellisuus on ikään kuin kätkeyty mustaan vaatteeseen. Ruumis ei ole enää niin tärkeässä roolissa. Yhdynkin Hugo Simbergin sanontaan: *”Kuolema on kaikessa läsnä, ei kuitenkaan uhkaavana vihollisena, vaan ihmisten luonnollisena noutajana”*.

4. LOPPUTYÖPROSESSI

Idean lopputyöni aiheeseen sain kesällä 2010 tehdessäni harjoittelua Taideterapeutti Marika Holmille, Bergan vanhainkodissa, Tukholmassa. Työskentelin valokuvaterapiateeman ympärillä, kuvaten vanhuksia lavastetussa studiossa. Perusideana oli näkyväksi tekeminen, jossa kamera toimi ainoastaan välineenä. Mielenkiintoni valokuvaterapiaa kohtaan sekä vanhuuden ja kuoleman läsnäolo tuona aikana sai minut valitsemaan saman paikan lopputyöni tekemiseen. Olin luonut paikkaan jo tietynlaisen suhteen sekä osan malleista olin kuvannut aiemmin.

Halusin kuvata naisia, koska halusin tehdä heidät näkyviksi. Myös oma roolini naisena mietitytti.

Pidin koko lopputyöprosessin ajan päiväkirjaa, johon kirjoitin tunteuksiani ja ajatuksiani aiheesta. Luin paljon eri lehtiä sekä teoksia eri aloilta, joista en ymmärtänyt aiemmin mitään ja ne olivat minulle uusia ja outoja. Minulle filosofisilla teoksilla oli positiivinen vaikutus lopputyöni etenemiseen vaikka en niihin aina samaistunutkaan.

Aloitin prosessini valitsemalla mallit, joita halusin kuvata sekä ostamalla kaupasta erilaisia hedelmiä, joiden kautta tutkisin luonnossa tapahtuvaa vanhenemistä. Idean hedelmiin sain miettiessäni naisen elämänsäkaarta. Mallit valitsin heidän kasvojensa perusteella. Halusin että kasvoissa olisi jotain erityistä, mikä tekisi yksinkertaisiin kuviin sisällön. Valokuvasin naismallini Bergshamran vanhainkodissa, jossa minulla oli lavastettu studio. Pystyitin studion joka kuvauskerta uudestaan ja kuvasin noin kaksi kertaa viikossa. Ennen kuvauksia suunnittelin etukäteen

millaiset kuvat haluaisin ottaa. Kaikissa kuvissa käytin mustaa taustakangasta sekä kaikilla malleilla oli mustat vaatteet. Minulle prosessi oli myös voimaantava. Sain tavata ihmisiä sekä tehdä mielenkiintoista prosessia yhdessä heidän kanssaan. Kuvattaessa ihmisten koskettuminen tilanteesta, kosketti minua myös suuresti. Monet malleista olivat otettuja saadessaan olla mukana taiteellisessa projektissa. Mallini olivat kaikki ikäluokkaa 80–90 vuotta, joten heitä ei ole studiossa juuri vanhuusiällä kuvattu. Kuvaaminen oli heille ehdottomasti voimaantava kokemus ja koko lopputyöni lähtökohta.

Kuvasin kaikki kuvat keskikoon kameralla, keskikoon filmille sekä käytin kahta pehmeää studiovaloa. Jokaista mallia kuvasin yhden filmirullan verran. Valikoin lopputyöhöni kuvat, jotka sopisivat loppukokonaisuuteen. Mallien kasvoilla sekä ilmeellä oli suuri merkitys kuvia valittaessa. Hedelmä kuvat aloitin ostamalla kaupasta erilaisia hedelmiä, puolittamalla ne sekä seuraamalla niiden vanhenemisprosessia. Skannasin hedelmiä viikon välein. Näin sain suuren variaation eri vanhenemisprosessissa olevista hedelmistä. Lopputyö näyttelyyn sekä kirjaan valitsin yhteensä 9 kuvaa, joista kolme ovat hedelmän puolikasta ja kuusi potrettikuvaa naisesta. Lopputyö-ohjaajani Marika Holm oli suurena apunani mallien ja tulkauksen roolissa sekä lopputyöni viemisessä eteenpäin.

Lähtökohtani oli voimauttavassa valokuvassa, mutta prosessoinnin kautta se muuttui. Minulle se muuttui esteettiseksi lopputulokseksi, jonka juuret olivat valokuvaterapiassa, mutta josta prosessoinnin kautta tuli valokuvataideteos. Lopputuloksella oli yhtä suuri merkitys kuin koko prosessilla. Näyttelyssä sekä kirjassa kuvat muodostavat temaattisen jatkumon.

5. INSPIRAATIO

Lopputyöni on symbolistinen teos. Valokuvaus on minulle ympäristöni havainnointia. Se on minulle prosessi sekä ikkuna maailmaan, joka lähtee hetkelisestä tuntemuksesta, intuitiosta sekä tajuamisesta. Prosessin jälkeen teen aistimukseni kuviksi. Haluan valokuvauksella ilmaista näkyväksi, en vain näkyvää. Usein näemme asiat, mutta emme oikeasti näe niitä. Muotokuva-kuvien juuret ovat muotokuva-maalauksessa. Potrettikuvat heijastavat katsojassa aina jotakin. Piktorialismilla on ollut minun kuviini vaikutusta.

“Piktorialismi korosti valokuvauksen esteettisiä ominaisuuksia sekä jäljitteli vallitsevia tyyliä maalaustaiteessa. Pehmeä terävyys tuli impressionismista ja pyrkimys vahvaan muotoiluun ja abstrakteihin kuvioihin art nouveausta ja symbolismista. Muotokuvauksessa huomio kiinnitettiin kuvattavan kasvoihin ja silmiin muun osan jäädessä pehmeästi epäteräväksi.” (Vallius 2006)

Olen pyrkinyt tietynlaiseen maalaukselliseen lopputulokseen. Minulle teosten vahvat naishahmot, intensiiviset katseet ja ylväät eleet sisältävät jopa jotakin pyhän oloista.

Aiheeseen kuvallinen inspiraatio lähti Hugo Simbergistä sekä 1800-1900 luvun maalaustaiteen symbolismista. En kuitenkaan ole inspiroitunut kenestäkään yksittäisestä maalaustaiteen edustajasta vaan yksittäiset kuvat ovat inspiroineet minua.

Lähdeluettelo

Alminojä, S. (2002). Kohdunpoiston vaikutus naiseen ja naiseuteen. kirjastot.diak.fi/files/diak_lib/Pori2002/AlminojäSusanna.pdf (haettu:2.2.2011)

Halkola, Mannermaa, Koffert & Koulu. (2009). Valokuvan terapeuttinen voima. Duodecim

Holger, L. (1997) Helene Schjerfbeck; Naisia,miehiä,omakuvia,maisemia ja asetelmia. Otava

Jokisalo, U. (2001). Kuvieni Muisti. Musta taide.

Kämäräinen, E. (2005) Merenpoika Hugo Simberg. Wsoy

Rantonen, E. (2002) Filosofinen aikajauslehti. http://www.netn.fi/397/netn_397_rant.html (haettu:2.2.2011).

